

Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας (1517-1935), καθ' ἣν συντελεῖται ἡ ἀναγέννησις αὐτῆς καὶ ἐκτίθενται αἱ συνεπεῖα τῶν ὀλεθρίων διαιρέσεων τοῦ ἀντιοχικοῦ θρόνου καὶ τῆς λατινικῆς ἐν Συρίᾳ προπαγάνδας ἐμφανισθεῖσαι νέαι ἐν τῇ ἀντιοχικῇ ἐκκλησίᾳ διαιρέσεις, αἱ ἐκ τῶν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας τελευταίων ἀγώνων μεταβολαὶ καὶ ἡ σύγχρονος τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας συγκρότησις.

Εἰς τὸ σύγγραμμα προσαρτῶνται χάριτος τοῦ κλίματος τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας κατὰ τὴν ἀναγραφὴν τῶν Ἐπισκοπῶν ἐπὶ Ἀναστασίου Α΄, χρονολογικὸς πῖναξ τῶν πατριαρχῶν Ἀντιοχείας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς χρονολογικῆς σειρᾶς τοῦ ἔργου καὶ λεπτομερὴς ἀλφαβητικὸς κατάλογος ὀνομάτων.

Εἶναι περιττὸν νὰ ἐξαρθῇ ἡ μεγάλη σημασία τοῦ ἔργου τούτου τοῦ χαλκεντέρου ἱστορικοῦ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ θάνατος κατέλαβεν αὐτὸν ἐτοιμάζοντα καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως ταύτης ὅσα κεφάλαια εὔρον ἐν τοῖς καταλοιποῖς χειρογράφοις τοῦ αὐτοτελῆ καὶ ἀπηρτισμένα ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ «Θεολογίᾳ» καὶ εἰς εὐάριθμα ἀνάτυπα, ὑπάρχει δὲ καὶ ἄλλη σχετικὴ ὕλη, μὴ ὑποκειμένη εἰς δημοσίευσιν ὡς τεμαχισμένη καὶ ἀσυμπλήρωτος.

Εὐχομαι ὅπως, μερίμνη τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας, ἐπιτευχθῇ ἡ εἰς τὴν ἀραβικὴν μετάφρασιν τοῦ παρόντος ἔργου ἥ, τοῦλάχιστον, ἐπίτομος αὐτοῦ περίληψις χάριν τοῦ ἀραβοφώνου ποιμνίου. Τὸ πρᾶγμα δὲν θὰ ἦτο δύσκολον, λαμβανομένου ὑπ' ὅψιν, ὅτι ἱκανοὶ τῶν εὐσεβῶν ὀρθοδόξων Σύρων θὰ ἐδέχοντο νὰ ἀναδειχθῶσι χορηγοί, προκειμένου νὰ συμβάλωσιν εἰς τὸν διὰ τὴν ἐκκλησίαν αὐτῶν ἐφοδιασμὸν διὰ τοῦ περιφανοῦς τούτου μνημείου, τὸ ὁποῖον ἡγεῖρε πρὸς τιμὴν τῆς ὁ σοφώτατος τῶν ἱστορικῶν τῆς κατὰ Ἀνατολὰς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ

Forty-five Stories from the Dodecanese edited and translated from the Mss. of Jacob Zarraflis by R. M. Dawkins. Cambridge 1950, 8ον μέγ., σελ. XII+560.

Ἑλληνικῶν παραμυθιῶν ἔχομεν, ἐκδεδομένας καὶ μὴ, ἀρκετὰς συλλογὰς, προσέτι δὲ καὶ πολλῶν ἐξ αὐτῶν μεταφράσεις εἰς ξένας γλώσσας, καὶ μάλιστα εἰς τὴν γερμανικὴν, γαλλικὴν καὶ ἀγγλικήν.

Παρὰ τὴν σχετικὴν ἐπάρκειαν ὅμως τοῦ συλλεχθέντος ὕλικου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπαυξηθῇ ἀκόμη, διὰ συλλογῆς νέων παραμυθιῶν ἢ παραλλαγῶν αὐτῶν ἐξ ἄλλων ἑλληνικῶν περιφερειῶν, ἡ μελέτη τούτου δὲν ἔχει ἀναπτυχθῇ παρ' ἡμῖν μέχρι τοῦδε δι' ἀρκετῶν σχετικῶν ἐργασιῶν.

Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ χαιρετισθῇ μετ' ἰδιαιτέρας ἱκανοποιήσεως ἡ προκειμένη σπουδαιότης εἰσφορὰ παραμυθιῶν ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ ἀπὸ πολλοῦ λαμπροῦ ἐρευνητοῦ τῆς ἑλληνικῆς λαογραφίας καὶ ἑλληνικῶν διαλέκτων ἄγγλου κ. R. M. Dawkins, ὅστις, ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1916, ἔχει ἐκδώσει ἑτέραν συλλογὴν ἐξ ἑνενήκοντα δύο παραμυθιῶν ἐκ Μ. Ἀσίας, συνοδευμένην ὑπὸ συγκριτικῶν παρατηρήσεων περὶ τῶν παραμυθιῶν τῆς συλλογῆς ταύτης ὑπὸ τοῦ κ. W. R. Halliday ¹.

Εἰς τὴν νέαν ταύτην συλλογὴν ἑλληνικῶν παραμυθιῶν ὁ Dawkins ἐκδίδει τεσσαράκοντα καὶ πέντε δωδεκανησιακὰ παραμύθια προερχόμενα ἐκ τῶν νήσων Ἀστυπалаίας, Κῶ, Λέρου καὶ Καλύμνου.

Ταῦτα μετ' ἄλλου λαογραφικοῦ ὕλικου συλλεγέμενα ὑπὸ τοῦ Κῶου Ἰακώβου Ζαρράφτη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος (1905), κατόπιν παρακινήσεως τοῦ ἄγγλου καθηγητοῦ Dr. W. H. D. Rouse, ἀπεστάλησαν εἰς τοῦτον, ὅστις ἔπειτα ἐδώρησε τὴν συλλογὴν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Καϊμπριτζ ².

Τῶν δημοσιευομένων παραμυθιῶν, πλὴν βραχείας εἰσαγωγῆς εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἐκδότης ἐκθέτει τὸ διάγραμμα τοῦ ἔργου του, πίνακος τῶν περιεχομένων καὶ βιβλιογραφίας, ἔτι δὲ καὶ σημειώματος περὶ τῶν τουρκικῶν κειμένων (σ. I - XI), προτάσσονται ἀκόμη τρία σπουδαιότατα κεφάλαια (σ. 1 - 28) εἰς τὰ ὁποῖα πραγματεύεται ὁ D. μετὰ βαθεῖαν γνῶσιν τοῦ ἐκδιδομένου ὕλικου καὶ συγκριτικὴν τῶν παραμυθιῶν ἐξέτασιν πρὸς τὰς παραλλαγὰς αὐτῶν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου καὶ τῶν ὁμόρων λαῶν, α') περὶ τῆς τέχνης τῆς ἀφηγήσεως τῶν παραμυθιῶν εἰς τὴν Δωδεκάνησον (σ. 1 - 17), β') περὶ τῆς γενικῆς σχέσεως τῶν ἐκδιδομένων παραμυθιῶν (σ. 18 - 24) καὶ γ') περὶ τῆς ἀξίας τῶν παραμυθιῶν (σ. 25 - 28).

Εἰς τὸ πρῶτον τῶν κεφαλαίων τούτων ὁ D. κάμνει λόγον περὶ τοῦ συλλογῆς Ἰακ. Ζαρράφτη καὶ τοῦ ἔργου του, ὡς καὶ περὶ τῆς ἱστορίας τῆς λαογραφικῆς αὐτοῦ συλλογῆς, παρατηρῶν ὅτι ὁ Ζαρράφτης, ἐνῶ σημειώνει τὸν τόπον ἀπὸ τὸν ὁποῖον συνέλεξε τὸ ὕλικόν, δὲν λέγει τίποτε, πλὴν μιᾶς περιπτώσεως, περὶ τῆς ἡλικίας, τοῦ φύλου καὶ τῆς κοινωνικῆς θέσεως τῶν ὑπαγορευσάντων τοῦτο εἰς αὐτόν.

Ἐξετάζων τὴν τέχνην τῆς ἀφηγήσεως τοῦ παραμυθιοῦ εἰς τὴν Δωδεκάνησον ὁ D. ἐξαίρει τὴν σημασίαν τῆς γλώσσης καὶ τονίζει τοὺς εὐνοικοὺς ὅρους πρὸς καλλιέργειαν αὐτοῦ καὶ ἰδίᾳ τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν κατεῖχε τοῦτο

¹ Modern Greek in Asia Minor by R.M. Dawkins, M.A., with a chapter on the subject-matter of the Folk-tales by W. R. Halliday, B. A. B. Litt. Cambridge 1916.

² Ἐκ τῆς συλλογῆς ταύτης ἐξέδωκε προσέτι ὁ Dawkins καὶ τεσσαράκοντα δημοτικὰ ᾄσματα ἐν Λαογρ. ΙΓ' (1950 - 1951) 33 - 99.

εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον τοῦ λαοῦ, ὡς μέσον τέρψεως αὐτοῦ ὑπὸ τῶν εἰδικῶν παραμυθῶν.

Περαιτέρω ἐξετάζεται ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ἡ λογοτεχνικὴ μορφή τῶν παραμυθιῶν, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος αὐτῶν καὶ αἱ εἰς αὐτὰ ἔμμετροι ἐκφράσεις.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν ἐπεισοδίων τὰ ὁποῖα ἀπαρτίζουν ἕκαστον παραμῦθι διακρίνει ὁ D. (σ. 6) τὰ παραμύθια εἰς δύο ὁμάδας, ἥτοι εἰς τὰ παραμύθια, τῶν ὁποίων οἱ ἥρωες εἶναι νεράιδες, δράκοι καὶ ἄλλα δαιμονικά ὄντα (ἄρ. 1 - 17) καὶ εἰς ἐκεῖνα τῶν ὁποίων τὰ ἐπεισόδια εὐρίσκονται εἰς σχέσιν πρὸς τὴν καθημερινὴν ζωὴν (ἄρ. 18 - 45).

Ἡ τελευταία ὁμὰς δύνανται ἀκόμη νὰ ὑποδιαιρεθῇ : α') εἰς παραμύθια περιεχομένου θυμοσοφικοῦ (ἄρ. 18 - 23), ἠθικοῦ (ἄρ. 24 - 28) καὶ ἠθικολογικοῦ (ἄρ. 29 - 31) καὶ β') εἰς παραμύθια (ἄρ. 32 - 45) τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ἱστορίαι ἐκ τῆς πραγματικῆς ζωῆς καὶ τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρουν κυρίως ὡς ἀφηγήσεις (σ. 10).

Τὰ παραμύθια τῆς τελευταίας ταύτης κατηγορίας διακρίνει περαιτέρω ὁ ἐκδότης εἰς ἐκεῖνα εἰς τὰ ὁποῖα 1) ἐμπλέκονται λαϊκαὶ δοξασαί (ἄρ. 32 - 35), 2) περιέχονται στοιχεῖα ἐκ τοῦ ἀρχαίου κόσμου τῶν παραμυθιῶν περὶ νεράιδων· ταῦτα ἔχουν προσαρμοσθῇ πρὸς τὸν καθ' ἡμέραν βίον καὶ ἔχουν οὕτω τὴν μορφὴν μυθιστορήματος (ἄρ. 36 - 41) καὶ 3) εἰς παραμύθια (σ. 11) παρέχοντα καθαρὰς ἀφηγήσεις γεγονότων, τὰ ὁποῖα ἠδύναντο νὰ ἔχουν συμβῇ (ἄρ. 42 - 45). Ὁ D. συζητεῖ ἐπίσης τὸ ζήτημα τῆς προελεύσεως καὶ διαμορφώσεως παραμυθιῶν ἐκ τῆς γραπτῆς καὶ τῆς προφορικῆς παραδόσεως καὶ τῶν μεταξὺ αὐτῶν ἐπιδράσεων.

Εἰς τὸ δευτέρον κεφάλαιον (σ. 18 - 24) ἔχων ὁ D. ὑπ' ὄψιν του τὰς θεωρίας διαφόρων ἐρευνητῶν περὶ τῆς γενέσεως καὶ τῆς διαδόσεως τῶν παραμυθιῶν, ὧν ἄλλας δέχεται ἢ τροποποιεῖ, προσπαθεῖ διὰ τῆς παρεξετάσεως πρὸς τὰ ἐκδιδόμενα παραμύθια τῶν γνωστῶν εἰς αὐτὸν ἑλληνικῶν παραλλαγῶν καὶ τῶν ὁμοίων παραμυθιῶν εἰς τοὺς γειτονικοὺς λαούς, τοὺς βαλκανικοὺς, τοὺς ἰταλοὺς καὶ ἰδίᾳ τοὺς τούρκους, νὰ ἐντάξῃ τὰ δωδεκανησιακὰ παραμύθια εἰς τὸν κύκλον τῶν παραμυθιῶν τῶν λαῶν τοῦ ἀνατολικοῦ μεσογειακοῦ χώρου.

Ἐκ τῆς ἐξετάσεως ταύτης διαπιστώνει ὁ D. ἐπιδράσεις εἰς περιορισμένην ἔκτασιν ἰταλικῶν, βαλκανικῶν καὶ τουρκικῶν παραμυθιακῶν στοιχείων (σ. 20 - 21), αἱ ὁποῖαι ὅμως δὲν ἀλλοιώνουν τὸν ἑλληνικὸν χαρακτῆρα τῶν παραμυθιῶν.

Εἰδικώτερον ἐκ τῆς συγκριτικῆς ἐξετάσεως τῶν παραμυθιῶν πρὸς τὰ ὅμοια τουρκικά καταλήγει εἰς τὴν γνώμην ὅτι ἐκ τούτων ἐλάχιστα εἶναι τουρκικά, τὸ ὑπ' ἄρ. 29, πιθανὸν δὲ καὶ τὸ ὑπ' ἄρ. 28, καί, ἀποκρούων τὴν ὑποστηρικθεισάν ἄποψιν περὶ ἐπιδράσεων τουρκικῶν παραμυθιῶν εἰς τὰ ἑλληνικά, δέχεται (σ. 22) ἀντιθέτως ἐπιδράσεις τῶν ἑλληνικῶν ἐπὶ τὰ τουρκικά.

Τὰ ἐκδιδόμενα ἐνταῦθα παραμύθια παρατηρεῖ ὁ D. ὅτι παρουσιάζουν εἰς τὴν συγκρότησιν αὐτῶν ἔντονα χαρακτηριστικά τῆς νησιωτικῆς ζωῆς· οὕτω τὰ πρόσωπα εἰς πολλὰ ἐκ τῶν παραμυθιῶν τούτων πολιτογραφοῦνται ὡς τοπικοὶ ἥρωες π.χ. βασιλεῖς τῆς Κῶ (σ. 133 καὶ 486), τῶν ὁποίων τὰ κατορθώματα καὶ αἱ πράξεις προτίθενται οὐ μόνον, ἵνα τέρψουν τοὺς ἀκροατὰς διὰ τῆς ἀφηγήσεως ἀλλὰ καὶ νὰ διδάξουν αὐτούς.

Τὰ στοιχεῖα τῶν ἐπεισοδίων εἰς τὰ παραμύθια ἔχουν ἐπίσης προσαρμοσθῇ πρὸς τὸν βίον τῶν νησιωτῶν· οὕτως ἡ περιγραφή τῆς σφοδρᾶς θαλασσοταραχῆς (σ. 487 - 488) καὶ τῆς πάλης τοῦ πλοίου πρὸς τὸ ὑγρὸν στοιχεῖον ἔχει ληφθῇ ἐκ τῆς καθημερινῆς σκληρᾶς πάλης τῶν κατοίκων πρὸς τὴν θάλασσαν. Πολλὰ ἔτι στοιχεῖα ἐκ τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ἥτοι παροιμίαι, γνῶμαι, θρησκευτικαὶ καὶ ἄλλαι λαϊκαὶ παραδόσεις, δοξασίαι καὶ ἔμμετροι ἐκφράσεις ἐμπλέκονται μετὰ τέχνης εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ παραμυθιοῦ, τὸ ὁποῖον οὕτω ὑφίσταται λογοτεχνικὴν διασκευήν.

Ἐκ πλήθους παρεμβολῶν τοιούτων στοιχείων σημειῶναι τὴν ἐξῆς ἐκ τοῦ παραμ. «Ὁ σκρίνος» (σ. 116, στ. 5). Γραῖα τις ἐγέννησε κεφαλὴν βοός, ἡ ὁποία μετ' ὀλίγον διερράγη καὶ παρουσιάσθη ἐξ αὐτῆς «ἓνα παλτηκάρι πεντάμορφον ἀπὸ τοῦ ἥλεος τοῦ ἡλίου, λάμψε γιὰ νὰ λάμψω». Ἡ πρόκλησις αὕτη πρὸς τὸν ἥλιον σημειοῦμεν ὅτι εἰσῆχθη εἰς τὸ παραμύθι ἐκ τοῦ δημοτικοῦ ἔθους «Ἀγὼν μετὰ κόρης καὶ ἡλίου περὶ κάλλους», ὅπου λέγεται :

«Ἥλιε....

πρόαλε 'ς τὰ περάματα νὰ φέξης καὶ νὰ φέξω
νὰ ρεβακάρης 'ς τὴ θωριὰ νὰ λάψης καὶ νὰ λάψω»¹

ἢ ὡς ἀκριβῶς φέρεται εἰς πολλὰς τῶν παραλλαγῶν τοῦ ἔθους.

Ἡ κόρη (ἀγαπητικὰ)

«Καὶ μὲ τὸν ἥλιο μάλωνα, μὲ τὸν ἥλιο μαλῶνει.

Γιὰ ἴβγα, ἥλιε μου, γιὰ νὰ βγῶ· γιὰ λάμψε γιὰ νὰ λάμψω»².

Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς καταγωγῆς τῶν ὑπὸ συζήτησιν παραμυθιῶν ὁ D. καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα (σ. 23) ὅτι ἄλλα τούτων εἶναι αὐτόχθονα, ὀλίγα προέρχονται ἐξ ἰταλικῆς ἐπιδράσεως κατὰ τὸν μεσαιῶνα καὶ τέλος ὅτι ἀρκετὰ ἡπειρωτικοῦ χρώματος, προερχόμενα ἐξ ἀνατολῶν, διεμορφώθησαν εἰς ἡν μορφήν ἐκδίδονται εἰς τὴν M. Ἀσίαν ἐξ ἧς μετεδόθησαν κατόπιν εἰς τὴν Δωδεκάνησον, ὅτε ἡ περιοχὴ αὕτη ἦτο ἀκόμη ἑλληνικὴ, δηλαδὴ πρὸ τῆς διεισδύσεως τῶν Τούρκων.

¹ Μ. Μιχαηλίδου Νουάρου, Καρπαθιακά μνημεῖα. Α' Δημοτικὰ τραγούδια Καρπάθου, Ἀθ. 1928, σ. 87, ἀρ. 17, στ. 6 - 7.

² Arn. Passow, Τραγούδια ρωμαίικα. Lips. 1860, σ. 114, ἀρ. 536, στ. 4 - 5.

Εἰς τὸ τρίτον κεφάλαιον (σ. 25-28) ὁ σοφὸς ἐκδότης συζητεῖ περὶ τῆς ἀξίας τῶν παραμυθιῶν. Εἰς ταῦτα τονίζει ὅτι εὐρίσκει ὁ λαὸς εὐχαρίστησιν ἀκροώμενος τὰς μετὰ τεχνικῶν περιγραφῶν ἀφηγήσεις. Εἰς ἄλλα παραμύθια παρατηρεῖ ὅτι προβάλλονται ἠθικὰ διδάγματα καὶ διατυποῦνται γινῶμαι περὶ τοῦ τρόπου τοῦ βίου, ἐνῶ εἰς ἄλλα, τὰ ὅποια παρουσιάζονται ὡς παραβολαὶ καὶ μῦθοι, ἐκφράζονται κατὰ τρόπον ἁπλοῦν διάφορα αἰσθήματα καὶ γινῶμαι τοῦ λαοῦ.

Τὰς εἰσαγωγικὰς αὐτὰς παρατηρήσεις τοῦ D. ἀκολουθεῖ (σ. 31-524) τὸ κείμενον τῶν παραμυθιῶν μετ' ἀντιστοίχου μεταφράσεως εἰς τὴν ἀγγλικὴν καὶ ἐπιτασσομένων εἰς ἕκαστον παραμῦθι σοφῶν ἐρμηνευτικῶν καὶ μάλιστα πραγματικῶν σημειωμάτων τοῦ ἐκδότου περὶ τῆς σχέσεως τοῦ παραμυθιοῦ πρὸς τὰς ἑλληνικὰς παραλλαγὰς αὐτοῦ καὶ τὰς τῶν γειτονικῶν λαῶν.

Τὰ κείμενα τῶν παραμυθιῶν ἀκολουθεῖ (σ. 525-535) κεφάλαιον εἰς τὸ ὅποῖον ὁ D. πραγματεύεται περὶ τῆς δωδεκανησιακῆς διαλέκτου εἰς ἣν εἶναι καταγεγραμμένα τὰ παραμύθια. Ὁ ἐκδότης δημοσιεύει (σ. 536-558) καὶ γλωσσάριον εἰς ὃ περιλαμβάνονται αἱ ἐν τοῖς παραμυθίοις λέξεις, αἱ ἔχουσαι ἀνάγκην ἐρμηνείας, ἐν συνεχείᾳ δὲ (σ. 559-560) καὶ πίνακα ὀνομάτων καὶ πραγμάτων.

Εἰς τὴν ἐκδοσιν τῶν κειμένων νομίζω ὅτι δὲν ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσῃ ὁ D. πιστῶς τὸ ὀρθογραφικὸν σύστημα τοῦ Ζαρχάφτη εἰς τοὺς τύπους : σ. 33 ἵντα ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ εἶντα, σ. 466 τοῦρεσε, νᾶρκεται, νᾶτον, τῶλεγα, τῶπαθα, σ. 471 ποῦχε, τῶκρινε κ.ἄ. ἀντὶ τοῦ ῥεσε, νᾶ ῥκεται, νᾶ ῥτον, τὸ ῥεγα, τὸ ῥπαθα, ποῦ ῥχε, τὸ ῥκρινε σ. 281 ἀναμεταξύ τος, σ. 468 τὸς λέει ἀντὶ ἀναμεταξύ τως, τῶς λέει κλπ.

Ἐκ παρατηρήσεών μου κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν παραμυθιῶν καταχωρίζω ἐνταῦθα τὰς ἑξῆς.

Εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 15 παραμῦθι (Ἡ δασκαλοπούλα) ἀναφέρεται (σ. 201) ὅτι ὁ λαὸς τῆς Λέρου πιστεύει εἰς τὸν δαίμονα Καλόστρατον, κατ' εὐφημισμόν ἀντὶ τοῦ Κακοστράτην, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ D. (σ. 205). Ἡ πίστις αὕτη περὶ τοῦ δαίμονος τούτου σημειώνομεν ὅτι ἀπαντᾷ ὁμοίως καὶ εἰς τὴν νῆσον Σύμην¹. Πρὸς τὸν δαίμονα τοῦτον σχετίζεται καὶ τὸ ἐν Ἀπεράθῳ τῆς Νάξου τοπωνύμιον «τοῦ Καλιστράτου τὸ πέραμα». (Χειρ. ἐν τῷ Λαογρ. Ἀρχ. ὑπ' ἀρ. 1609, σ. 1 ἀρ. 2. Συλλογὴ ὑπὸ Δημ. Οἰκονομίδου).

Εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 16 παραμῦθι ἐκ Καλύμνου «Ἡ δάφνη» (σ. 207-212) προσθετόμεν ἔτι τὰς παραλλαγὰς : μίαν ἐκ Κρήτης (Σητείας) (Ἐπετ. Ἐταιρ. Κρητ. Σπουδῶν Α' (1938) 524-526) καὶ ἑτέραν ἐξ ἀδήλου τόπου (Μπουκέτο 16 (1939), ἀρ. φ. 807, σ. 46 καὶ 68).

¹ Νικίτα Χαβιαρᾶ, Ὁ Καλοστράτης τῆς Σύμης. Δωδεκ. Ἐπιθεώρ. ἔτ. Α' [1947] 98-99.

Τοῦ ὑπ' ἀρ. 20 παραμ. ἐκ Κῶ (Κέφαλος) «Ἡ κόρη τοῦ κηπουροῦ» (σ. 241 - 245) ὑπάρχει ἔτι δημοσιευμένη παραλλαγή ἐκ Κρήτης εἰς τὴν συλλογὴν Εὐαγγ. Φραγκάκι, Συμβολὴ στὰ λαογραφικὰ τῆς Κρήτης, ᾿Αθ. 1949, σ. 107 - 111.

Τοῦ ἐπεισοδίου τῆς ἀποστολῆς ὑπὸ τοῦ βασιλόπουλλου εἰς τὴν ἔξυπνην νεάνίδα δώρων μετ' ἄλληγορικῆς ἐπιστολῆς ὑπάρχουν παραλλαγὰὶ καὶ εἰς ἄλλο ἐκ Σητείας Κρήτης παραμῦθι «Ἡ καλὴ βασίλισσα» (Μύσων Ζ' (1938) 150 - 151) καὶ εἰς εὐτράπελον διήγησιν (ἐκ τῆς περιοχῆς Ἡρακλείου Κρήτης) «Ἡ πέρδικα καὶ ἡ κουρούνα» (Ἐπετ. Καλλιτεχνῶν Λογοτεχνῶν Χανίων, ἔτ. Α' (1937), σ. 42 - 43).

Εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 22 παραμ. ἐκ Λέρου «Τὸ καταλόγι» (σ. 252 - 253), ἡ βασιλοπούλλα εἰς κάθε νέον, ὅστις ἐξήτει αὐτὴν εἰς γάμον, προέτεινε προηγούμενως πρὸς λύσιν τὸ αἶνιγμα :

«Τὰ θαρῶ, φορῶ
τὰ πατῶ, μασῶ
καὶ τὸ νοῦγ κρατῶ καὶ πίνω».

Ἡ διατύπωσις αὕτη εἶναι ἐσφαλμένη εἰς τοὺς δύο πρώτους στίχους. Ἡ ὁρθὴ εἶναι αὕτη :

«Τὰ θωρῶ, φορῶ
τὰ μασῶ, πατῶ
καὶ τὸ νοῦγ κρατῶ καὶ πίνω».

Οὕτω φέρεται τὸ αἶνιγμα τοῦτο καὶ εἰς χρητικὴν (ἐκ Ζήρου Σητείας) παραλλαγὴν τοῦ παραμυθιοῦ «τὰ μασεῖς πατῶ, τὰ θωρεῖς φορῶ καὶ μετ' αὐτοῦ σου πίνω νερό» (Μύσων Ζ' (1938), 149).

Τὸ παραμῦθι ὑπ' ἀρ. 44 «Ἡ βασιλοπούλα» ἢ τοῦ Φιορεντίνου καὶ τῆς Ντολτσέτας (σ. 478 - 485) εἶναι πιθανόν, παρὰ τοὺς δισταγμούς τοῦ D. (σ. 12), ὅτι διεμορφώθη, τοῦλάχιστον μέρος αὐτοῦ, εἰς πεζὴν διήγησιν μετὰ τῶν ἑμμέτρων εἰς αὐτὸ ἀποσπασμάτων, ἐξ ἑμμέτρου ποιήματος¹. Οὕτως ἑμμέτρον ἐξ ὁλοκλήρου μορφὴν τοῦ παραμυθιοῦ τούτου ἀπὸ τοῦ σημείου τῆς ἀπαγωγῆς τῆς βασιλοπούλλας καὶ τῆς ἀφίξεως αὐτῆς εἰς τὴν χώραν τοῦ βασιλόπουλλου μέχρι τέλους τῆς ὑποθέσεως ἐδημοσίευσεν ἐκ Σητείας ἡ κ. Εἰρ. Παπαδάκη, Λόγια τοῦ στειακοῦ λαοῦ, ᾿Αθ. 1938, σ. 10 - 12, ἀρ. 5.

Τοῦ ὑπ' ἀρ. 45 παραμυθιοῦ (σ. 486 - 524), τὸ ὅποιον προῆλθεν ἐξ ἀποσυνθέσεως εἰς πεζὴν διήγησιν τοῦ μεσαιωνικοῦ στιχορρηγῆματος τοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ Τύρου, ἔχω εἰς χεῖράς μου ἀνέκδοτον παραλλαγὴν προερχομένην ἐκ Σκοπῆς Σητείας.

ΓΕΩΡΓ. Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗΣ

¹ Ὁ Νικ. Πολίτης (Λαογρ. Α', 80) διετύπωσε πρῶτος, νομίζω, τὴν γνώμην ὅτι τὸ παραμῦθι τοῦτο προέρχεται ἐκ παλαιοῦ ποιήματος.